

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
26/1264 - HNBO

Dato
11.03.2026

Dokument 8:124 S (2025-2026) - Representantforslag om opprettelse av et antikorrupsjonsorgan

Det vises til oversendelse av representantforslag om opprettelse av et antikorrupsjonsorgan fra stortingsrepresentantene Arild Hermstad, Ingrid Liland og Julie E. Stuestøl.

1. Nærmere om representantforslaget

Bakgrunnen for forslaget er at representantene mener de siste årenes politikerkandaler viser at inhabilitet, uformelle nettverk utenfor diplomatisk kontroll og mulige korrupsjonsskandaler også er realiteten i Norge, at omfanget av enkeltsaker viser at dagens rutiner for habilitet og håndtering av økonomiske interesser rundt Norges mektigste ikke er gode nok, og at Norge mangler et system som systematisk beskytter demokratiet mot maktmisbruk.

Representantene mener at det er på tide at Norge etablerer et uavhengig, permanent organ som systematisk følger med på politikernes økonomi, forebygger interessekonflikter, fører tilsyn med lobbyvirksomhet og kontrollerer svingdørsatferd, og som sikrer at folkevalgte og regjeringsmedlemmer opererer transparent og etterrettelig. Representantene mener at organet må være en uavhengig statsmakt som sikrer åpenhet og tillit mellom folk og folkevalgte og beskytter integriteten i norske beslutningsprosesser.

Representantene viser særlig til bestemmelser i FNs konvensjon mot korrupsjon om utformingen av antikorrupsjonsorganer, en anbefaling fra advokat Knut Høivik i utredningen «Foretaksstraff og korrupsjon» om å opprette et særskilt tilsynsorgan med

spisskompetanse innen antikorrupsjon, og til erfaringer fra Frankrike med opprettelsen av etaten *La Haute Autorité pour la transparence de la vie publique* (HATVP).

2. Mitt syn på saken

Jeg vil understreke at regjeringen tar korrupsjon og andre økonomiske misligheter på høyeste alvor. Korrupsjon utgjør en alvorlig trussel mot demokrati, rettsstat, menneskerettigheter og vår nasjonale sikkerhet. Korrupsjon kan hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende. Slik rammes både privat og offentlig sektor. Korrupsjon er også nært knyttet til hvitvasking og organisert kriminalitet, og har ofte internasjonale forgreninger. Når vi blir kjent med at det har foregått korrupsjon, er dette ødeleggende for tilliten til enkeltpersoner og til våre institusjoner.

Effektiv forebygging og bekjempelse av korrupsjon krever en kultur der korrupsjon ikke aksepteres. Det krever robuste og uavhengige institusjoner som forebygger, avdekker, etterforsker og påtaler korrupsjon, og det krever internasjonalt samarbeid. Det krever også kontinuerlig oppmerksomhet og innsats.

Korrupsjon er i mange tilfeller svært vanskelig å oppdage, og det er ofte interne varslere eller oppslag i media som gjør at offentligheten får informasjon om mulige korrupsjonssaker, og som danner grunnlag for etterforskninger i politiet. Den siste tiden har vi sett flere eksempler på saker i Norge med politikere, næringslivsledere og høytstående offentlig ansatte i sentrum, og som har dannet grunnlag for en offentlig debatt om hvordan tillitsvern blir skjøttet, hvordan interessekonflikter blir håndtert, og hvilke systemer vi har for kontroll av økonomiske misligheter og korrupsjon. Jeg har forståelse for at det stilles spørsmålsteget ved om våre etablerte systemer for habilitet, integritet og forebygging og avdekking av korrupsjon og andre økonomiske misligheter er gode nok.

Regjeringen legger stor vekt på forebygging og bekjempelse av korrupsjon og andre økonomiske misligheter. Dette gjøres blant annet i form av integritetsfremmende arbeid og gjennom en rekke kontrollmekanismer. Dette arbeidet legger grunnlaget for en effektiv og rettferdig forvaltning, som er essensielt for et velfungerende samfunn. I tillegg står sektorovergripende regelverk som forvaltningsloven, offentleglova, arkivloven og anskaffelsesregelverket sentralt i å tilrettelegge for tillit til forvaltningens upartiskhet, og innsyn og demokratisk kontroll med forvaltningen. Regjeringens utgangspunkt er en helhetlig tilnærming til antikorrupsjonsarbeidet: Forebygging av korrupsjon gjøres i alle sektorer, nasjonalt og internasjonalt.

Internasjonale evalueringer av Norge viser at vi har et solid institusjonelt rammeverk mot korrupsjon, og undersøkelser viser at Norge er et av landene i verden med lavest nivå av korrupsjon. FNs konvensjon mot korrupsjon, som Norge er tilsluttet, inneholder en rekke forpliktelser som skal bidra til forebygging og bekjempelse av korrupsjon. Selv om mange land vi kan sammenligne oss med har en antikorrupsjonsetat, er det ikke et krav etter konvensjonen. Det ble heller ikke gitt noen anbefaling om å etablere en slik etat da Norges etterlevelse av konvensjonen ble evaluert av FN. Kravet etter konvensjonen er at vi har ett eller flere organer som arbeider med forebygging av korrupsjon.

Representantforslaget nevner særlig Den franske etaten *La Haute Autorité pour la transparence de la vie publique* (HATVP), hvis mandat omfatter *myndighetspersoner*. Videre nevnes Høivik-utredningen, som inkluderer en skisse til regulatorisk lovgivning som stiller krav til forebygging av korrupsjon i *større virksomheter*, samt tilsyn med slike krav. Også Høivik viser til blant annet Frankrike og Sapin II-loven i 2016, samt opprettelsen av en særskilt tilsynsmyndighet med ansvar for antikorrupsjon, *Agence Francaise Anticorruption* («AFA»). Det er med andre ord mulig å se for seg flere, og ulike, modeller for regulering av korrupsjonsforebygging og tilsyn med ulike plikter. Det kan også nevnes at antallet rettskraftige dommer for korrupsjon er nokså jevnt fordelt mellom offentlig og privat sektor.

Jeg deler representantenes oppfatning av viktigheten av forebyggende tiltak. I bred forstand omfatter korrupsjonsforebygging en rekke integritetsfremmende tiltak, som går langt utover justissektorens ansvar.

Etter mitt syn er effektiv håndhevelse av korrupsjonsbestemmelsene i straffeloven et naturlig utgangspunkt, og jeg vil derfor under punkt 2.1. kort redegjøre for regjeringens innsats i den spisse enden. I en vurdering av om vi trenger flere tiltak for å forebygge korrupsjon, herunder tiltakene foreslått av representantene, er det nyttig å omerindre systemer, krav og tiltak som allerede eksisterer. Jeg vil derfor også gi en oversikt i punkt 2.2 over utvalgte eksempler på antikorrupsjonstiltak i de forskjellige sektorene. Jeg gjør oppmerksom på at denne oppstillingen ikke er uttømmende.

2.1 Kort om innsatsen til politi- og påtalemyndighet

Effektiv håndhevelse av korrupsjonslovgivning er avgjørende for å forebygge og bekjempe korrupsjon. Overtredelser av straffelovens bestemmelser om korrupsjon kan etterforskes av alle politidistrikter, men med et særlig ansvar tillagt Økokrim. For å styrke arbeidet mot hvitvasking og korrupsjon bevilget regjeringen i 2025 en varig tildeling til Økokrim på 90 millioner. Deler av disse midlene er benyttet til å etablere et nasjonalt kompetansepunkt for antikorrupsjon. Antikorrupsjonsenhetens kjerneoppgaver er etterforskning og iretteføring av alvorlige korrupsjonssaker nasjonalt og internasjonalt, fagforvaltning for politi og påtale, korrupsjonsetterretning og -forebygging, samt internasjonalt samarbeid. Enheten er ikke et tilsynsorgan, men følger opp retningslinjer på korrupsjonsområdet.

Antikorrupsjonsenheten kan allerede vise til stor aktivitet i straffesakssporet. I samarbeid med Økokrims *Financial Intelligence Unit* (FIU) har antikorrupsjonsenheten gjennomført etterretningsprosjekter for å avdekke tegn på korrupsjon og annen alvorlig kriminalitet med kobling til organisert kriminalitet i eksisterende etterforskningsmateriale. Videre er det utarbeidet flere kunnskapsprodukter og etterretningsrapporter, som blant annet beskriver korrupsjonsrisiko i ulike bransjer, herunder modus og trender og profesjonelle tilretteleggere. Økokrims straffesaksbehandling har en forebyggende effekt, gjennom allmennprevensjon.

Antikorrupsjonsenheten har deltatt på en rekke arenaer nasjonalt og internasjonalt, blant annet som ledd i forebyggende arbeid og innsats for økt etterlevelse av korrupsjonsregelverk i næringsliv og offentlig forvaltning. I samarbeid med

Riksadvokatembetet ferdigstiller Økokrim nå retningslinjer for fastsettelse av forelegg mot foretak i korrupsjonssaker som omfattes av OECDs konvensjon mot bestikkelser av utenlandske offentlig ansatte. Formålet med disse retningslinjene er å gi veiledning til påtalemyndigheten ved håndtering av positive påtaleavgjørelser i nevnte type korrupsjonssaker.

Økokrims mandat er forebygging, etterforskning og irretteføring av straffbare forhold, men ikke bredere integritetstiltak og forebygging i videre forstand.

2.2 Nærmere om antikorrupsjon og integritetsfremmende tiltak i offentlig sektor

Når det gjelder korrupsjonsforebygging i offentlig sektor, følger dette *sektoransvaret*. Justis- og beredskapsdepartementet har sektor- og fagansvar for antikorrupsjon, men de øvrige departementene har ansvar for å iverksette antikorrupsjonstiltak i egen sektor.

2.2.1 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) etatstyrer blant annet politiet og den høyere påtalemyndighet, og de senere årene er økonomisk kriminalitet, herunder korrupsjon, vært blant de prioriterte kriminalitetsområdene. Som nevnt i forrige punkt, er innsatsen også styrket senest i 2025. Videre er det gjennomført integritetsfremmende tiltak i blant annet domstolene, påtalemyndigheten og politiet, og samtlige anbefalinger fra Europarådets antikorrupsjonsorgan GRECO, er implementert i etterkant av evalueringsrapporter med nevnte sektorer som tema.

JD forvalter flere internasjonale avtaler om forebygging og bekjempelse av korrupsjon som Norge er tilsluttet, og representerer Norge i flere internasjonale arbeidsgrupper, statspartsmøter og organer. Dette gjelder blant annet FNs konvensjon mot korrupsjon, GRECO og OECDs arbeidsgruppe mot bestikkelser av utenlandske offentlig ansatte. I regi av disse organene underlegges Norge jevnlig evalueringer, hvor vi får anbefalinger om hvordan vi kan innrette våre systemer for å bedre forebygge og bekjempe korrupsjon. Norge prioriterer aktiv deltakelse og støtter opp under strenge internasjonale krav og forventninger til antikorrupsjonsarbeidet globalt, og effektive evalueringsmekanismer for å fremme god etterlevelse på tvers av landegrensene.

JD koordinerer samordningsgruppen for oppfølging av tiltakene i Stortingsmeldingen om økonomisk kriminalitet. En rekke av disse tiltakene har betydning for antikorrupsjonsarbeidet, og det rapporteres årlig om framdrift for gjennomføring av tiltakene. Sammen med andre departementer følger departementet også opp handlingsplanen om arbeidslivskriminalitet og sosial dumping, som ble lagt frem i august i fjor.

Samarbeidsforum for antikorrupsjon ble opprettet våren 2019 etter initiativ fra JD for å bidra til informasjonsdeling og kompetanseheving i offentlig sektor om forebygging og bekjempelse av korrupsjon. Forumet er åpent for alle departementer, og har fast deltakelse også fra Politidirektoratet, Økokrim og Norad. Formålet med samarbeidsforumet er å bidra til en mer strategisk og koordinert nasjonal antikorrupsjonspolitik. Forumet skal legge til rette for åpenhet, samarbeid og utveksling av informasjon om antikorrupsjonsprosesser og -tiltak innenfor departementenes ansvarsområder.

JD er også delegasjonsleder for Norges delegasjon til Financial Action Task Force (FATF), og arbeider for å sikre at Norge etterlever de internasjonale standardene for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering, herunder rekommandasjon 12 som gir krav til tiltak mot såkalte politisk eksponerte personer.

2.2.2 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Kommunal- og distriktsdepartementet

Regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere skal registrere sine verv og økonomiske interesser i et åpent tilgjengelig register. Regjeringsplikten skal sikre åpenhet og bidra til å legge til rette for at allmennheten kan ha tillit til politikerne. Regjeringspolitikere har plikt til å registrere verv i private eller offentlige selskapers og interesseorganisasjoners styrende organer, samt i statlig eller kommunalt organ, selvstendig næringsvirksomhet, lønnet stilling eller engasjement, permisjons- og andre økonomiske avtaler med tidligere arbeidsgiver, samt eventuelle avtaler med framtidige arbeidsgivere eller oppdragsgivere. Det skal også oppgis navn på selskaper, organisasjoner, institusjoner eller enkeltpersoner som yter vedkommende representant økonomisk støtte eller vederlag, fast eiendom av betydelig verdi benyttet i næringsvirksomhet, selskapsinteresser som eies direkte eller indirekte, samt gjeld i næringsvirksomhet og garantiansvar av større omfang. Videre skal utenlandsreiser som ikke fullt ut dekkes av statlige midler, partiet eller politikeren selv, i tillegg til gaver eller fordeler over 2000 kroner, registreres når de har tilknytning til vervet. Også andre interesser av særlig personlig eller økonomisk art som har berettiget interesse for allmennheten skal registreres. Registreringsplikten følger av forskrift og tilsvarer plikten stortingspolitikere har til å registrere verv og økonomiske interesser.

Regjeringsmedlemmenes verv og økonomiske interesser føres i registeret som forvaltes av Stortingets administrasjon. Statssekretærer og politiske rådgiveres verv og økonomiske interesser føres i et register som forvaltes av Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Begge registrene er tilgjengelige på internett og oppdateres jevnlig.

Partiloven skal sikre at innbyggerne har tillit til partiene ved at det er åpenhet rundt hvordan partiene blir finansiert. Regjeringen har satt ned et lovutvalg som skal gjennomgå loven slik at den blir bedre tilpasset dagens politiske virkelighet, både når det gjelder hvordan partiene finansieres og hvordan de gjennomfører valgkamp.

Når det gjelder kommunene, så har kommuneloven særskilte regler om kommunal og fylkeskommunal organisering, saksbehandling i folkevalgte organer og valg til folkevalgte organer. Loven har flere bestemmelser som er relevante for forebygging og avdekking av korrupsjon, blant annet regler for kommunenes og fylkeskommunenes økonomiforvaltning, egenkontroll og for statlig kontroll og tilsyn.

2.2.3 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Statsministerens kontor

Statsministerens kontor (SMK) har utarbeidet og publisert «Håndbok for politisk ledelse», som gir en samlet, men ikke uttømmende, oversikt over relevant regelverk for utøvelse av politikerrollen. Håndbokens del II omhandler rolleforståelse og veiledning til enkelte sentrale rettsregler med videre, som skal sikre tillit. Håndboken utvikles og oppdateres jevnlig.

Politisk ledelse kan ikke inneha eller ta på seg betalte eller ubetalte bierverv, bistillinger eller lignende uten samtykke fra statsminister eller stabssjef ved SMK. Et samtykke fjerner ikke plikten til å registrere slike forhold i registrene. Videre er politisk ledelse underlagt strenge begrensninger knyttet til eierskap og handel med aksjer og andre finansielle instrumenter i politikerperioden. Bestemmelsen i statsansatteloven om gaver gjelder tilsvarende for regjeringsmedlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere. SMK har fastsatt en egen rutine for håndtering av gaver i tjenesten. For å sikre kjennskap til alle regler og retningslinjer som politisk ledelse er underlagt, mottar alle politikere kort tid etter utnevnelsen en e-post fra SMK med informasjon om politikerrollen, herunder rettigheter, plikter, opplæringskrav med videre. Alle politikere skal bekrefte at de har mottatt informasjonen.

Siden 2023 har det vært gjennomført en gjennomgang av opplegget for opplæring av den politiske ledelsen i departementene. Se omtale i [Meld. St. 4 \(2025–2026\)](#) om anmodnings- og utredningsvedtak, vedtak 507 om habilitet.

2.2.4 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Regjeringen legger stor vekt på integritet i offentlig forvaltning. Statsansatteloven regulerer arbeidsforhold i staten og inneholder blant annet bestemmelser om personalreglement, ansettelse, herunder offentlig utlysning av stillinger, kvalifikasjonsprinsippet, opphør av arbeidsforhold, ordensstraff og saksbehandlingsregler. Statsansatteloven inneholder også forbud mot å motta gaver i tjenesten der disse er egnet eller ment til å påvirke den ansattes tjenstlige handlinger. Med gaver menes ikke bare gjenstander, men også andre ytelser som middager, reiser, gunstige lån, rabatter m.m. Veileder om gaver i tjenesten gir veiledning om hvilke gaver som er lov å motta, hvilke som åpenbart er forbudt, og hvilke som krever en grundigere vurdering.

De etiske retningslinjene for statstjenesten gir statsansatte en oversikt over hvilke krav som stilles til dem, blant annet åpenhet og plikten til å varsle, og hvilke situasjoner de må være særlig oppmerksom på, blant annet habilitet, sidegjøremål, bi-inntekter og mottak av gaver. Det er også utviklet et e-læringskurs om flere av disse spørsmålene. For å gjøre det enklere å reflektere sammen om konkrete oppgaver, arbeider Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) med refleksjonsoppgaver som tar utgangspunkt i de etiske retningslinjene. For departementene finnes egne retningslinjer, «Om forholdet mellom politisk ledelse og embetsverk – syv plikter for embetsverket», som bidrar til å håndtere etiske dilemmaer i forholdet mellom politisk ledelse i et departement og embetsverk. Disse støttes av e-læringskurs, podkast og en dilemmasamling.

For å motvirke at virksomheter får særlige konkurransefordeler ved å ansette et tidligere medlem av politisk ledelse, en embetsholder eller en statsansatt, og å beskytte statsforvaltningens interne informasjon og andre virksomheters forretningsinformasjon, er det gitt regler om karantene i karanteneoven. Loven pålegger politikere en informasjonsplikt ved overgang til stilling i departement eller utenfor statsforvaltningen, og gir en uavhengig nemnd (karantenenemnda) hjemmel til å illegge karantene og/eller saksforbud. Dette kan gis der det foreligger en konkret

forbindelse mellom politikerens tidligere ansvar eller arbeidsoppgaver og interessene til virksomheten politikerens blir tilsatt i, det kan gi virksomheten en særlig fordel, eller overgangen på annen måte kan svekke tilliten til forvaltningen.

DFD har et koordinerings- og pådriveransvar for å fremme åpenhet og tillit i forvaltningen. Norge er medlem av Open Government Partnership (OGP), der DFD har det nasjonale koordineringsansvaret. Som medlem av OGP forplikter Norge seg til å utvikle handlingsplaner for åpenhet i forvaltningen i samarbeid med sivilt samfunn. Den gjeldende handlingsplanen løfter fram antikorrupsjon som ett av seks innsatsområder. Gjennom OGPs interessentforum har DFD et bredt samarbeidsnettverk som omfatter både forvaltningen og sivilt samfunn, inkludert organisasjoner som arbeider med antikorrupsjon. DFD har også gitt ut retningslinjer for registrering av statsansattes verv og økonomiske interesser i 2023. De skal bidra til at det blir lettere å forebygge eventuelle interessekonflikter. I statens personalhåndbok finnes også retningslinjer for hvordan virksomhetene skal håndtere saker om økonomiske misligheter.

2.2.5 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Finansdepartementet

Finansdepartementet har et overordnet ansvar for økonomistyring i statsforvaltningen. Det er fastsatt et felles administrativt regelverk som består av Reglement for økonomistyring i staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten. Regelverket har som formål å sikre at statlige midler brukes og inntekter oppnås i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, at fastsatte mål og resultatkrav oppnås, at statlige midler brukes effektivt og at statens materielle verdier forvaltes på en forsvarlig måte.

Økonomireglementet stiller krav om å føre regnskap som omfatter bokføring og pliktig regnskapsrapportering. Regnskapet skal gi grunnlag for kontroll med disponeringen av gitte bevilgninger og grunnlag for analyser av virksomhetens aktiviteter. Statlige virksomheter (forvaltningsorganer) skal avgi en årsrapport som inkluderer årsregnskap med noteopplysninger. Årsrapporten publiseres både på virksomhetens nettside og på overordnet departements nettside. I tillegg er virksomhetenes månedlige regnskapsdata offentlig tilgjengelig på portalen statsregnskapet.no og i nedlastbare åpne data. Statlige virksomheter skal ha internkontroll for å forebygge misligheter som underslag og korrupsjon. Riksrevisjonen reviderer alle statlige virksomheter årlig og avgir revisjonsberetning som skal publiseres på virksomhetens nettside. Virksomheter må varsle departementet om vesentlige avvik fra vedtatte planer eller tildelingsbrev og foreslå korrigerende tiltak. Departementene skal sikre at underordnede virksomheter har effektiv internkontroll for å ivareta mål, ressursbruk og lovverk.

Korrupsjon er nært forbundet med hvitvasking. Norge har derfor gode systemer for å forebygge og straffeforfølge hvitvasking gjennom et solid juridisk rammeverk, tilsynsordninger og tett samarbeid mellom offentlige og utvalgte private aktører («rapporteringspliktige»). Hvitvaskingsloven og tilhørende forskrift bygger i stor grad på EUs hvitvaskingsdirektiv og FATFs anbefalinger. Regelverket stiller krav til rapporteringspliktiges risikovurderinger, rutiner og systemer, kundetiltak og rapportering av mistenkelige transaksjoner. Dette bidrar til å styrke finanssystemets integritet ved å forebygge og bidra til avdekking av hvitvasking. Økokrim har en sentral rolle i å avdekke, undersøke og sanksjonere hvitvasking, mens tverretattlig samarbeid og internasjonale partnerskap sikrer effektiv informasjonsutveksling og håndhevelse.

Norges FIU mottar rapporter om mistenkelige transaksjoner fra de rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, og spiller en sentral rolle i avdekkingen av hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet. Tilsynsmyndigheter fører tilsyn med at rapporteringspliktige under deres tilsyn følger hvitvaskingsregelverket.

Åpenhet om eierskap og reelle rettighetshavere er viktig for å bekjempe korrupsjon. Ved å gjøre opplysninger om hvem som faktisk eier og kontrollerer virksomheter tilgjengelige for myndigheter og andre relevante aktører, blir det vanskeligere for kriminelle å skjule ulovlige midler bak komplekse selskapsstrukturer og bruk av stråmenn. Dette reduserer muligheten for misbruk av skallselskaper til hvitvasking, bestikkelser og annen økonomisk kriminalitet, samtidig som det styrker rettsstaten og øker tilliten i næringslivet. Norges register over reelle rettighetshavere er etablert som et tiltak for å bekjempe hvitvasking, terrorfinansiering og økonomisk kriminalitet. Selskaper og andre juridiske enheter er pålagt å registrere opplysninger i dette nye registeret, som administreres av Brønnøysundregistrene. Formålet er å gi informasjon om hvem som faktisk kontrollerer virksomhetene. I tillegg til offentlige myndigheter og rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven, har media, sivilsamfunnsorganisasjoner og høyere utdanningsinstitusjoner tilgang til opplysningene. Ambisjonen er å gjøre registeret så tilgjengelig som mulig. EU vedtok i 2024 nytt antihvitvaskingsregelverk, med nye krav til tilgang til opplysninger om reelle rettighetshavere. Det arbeides med å utrede gjennomføring av det nye regelverket i Norge.

2.2.6 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Utenriksdepartementet

Det er høy risiko for korrupsjon og andre økonomiske misligheter i bistanden. Det er derfor etablert et omfattende regelverk og forvaltningsrutiner som skal sikre måloppnåelse, effektiv bruk av bistandsmidler og forebygge økonomiske misligheter. Norge har nulltoleranse for korrupsjon og annet misbruk av fellesskapets midler i bistanden. I alle prosjekter og programmer Norge støtter, stilles det krav til tilskuddsmottaker om forebygging, avdekking og reaksjon på korrupsjon og andre misligheter. Mistanker om misligheter følges opp og avtalepartnere holdes ansvarlig for misligheter både i egen organisasjon og hos underliggende samarbeidspartnere.

Antikorrupsjon er en prioritert del av norsk utenriks- og utviklingspolitikk, og et tverrgående hensyn i all bistand og utviklingspolitikk. Ved å integrere antikorrupsjon som et tverrgående hensyn understrekes det at kampen mot korrupsjon ikke er en isolert innsats, men en forutsetning for å nå utviklingspolitiske mål. Norge står opp for etablerte rettslige antikorrupsjonsstandarder og er en pådriver i den globale innsatsen mot korrupsjon.

UD lanserte nylig en veileder som styrker Norges internasjonale arbeidet med antikorrupsjon ved å tydeliggjøre norske posisjoner og sikre enhetlig og effektiv innsats i UD, Norad, på utenriksstasjonene og hos våre partnere. Veilederen er utarbeidet av UD, men en rekke andre departementer har bidratt i arbeidet. Norge skal tydelig formidle at land som mottar norsk bistand aktivt må styrke sitt arbeid mot korrupsjon. Samtidig skal vi fortsatt være en tydelig og pålitelig partner for utviklingsland som viser vilje til å styrke åpenhet, integritet og ansvarlighet. Norge støtter en rekke internasjonale organisasjoner som jobber med antikorrupsjon, samt sivilsamfunnsorganisasjoner som fremmer åpenhet og ansvarlighet under krevende forhold.

2.2.7 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Forsvarsdepartementet

Forsvarssektoren er særlig utsatt for korrupsjon. Det skyldes ikke minst sektorens størrelse med omfattende og komplekse anskaffelser. I tillegg er den gjenstand for større pengebeløp og mer omfattende grad av hemmelighold gjennom graderte dokumenter enn de fleste andre sektorer. Selv om risikoen er høy, betyr ikke det at forsvarssektoren er mer preget av korrupsjon enn andre. Det foregår et omfattende arbeid i et godt-styresett-perspektiv, som har til hensikt å styrke integritet og avdekke korrupsjon. Det forebyggende arbeidet står helt sentralt, det samme gjør etablering av robuste beskyttelsesmekanismer og integritetsplaner, som har til hensikt å avsløre svakheter i systemet.

Gitt at korrupsjon og integritetsbrudd kan være en betydelig utfordring for forsvarssektoren, er det avgjørende at det arbeides med og utvikles forståelse for potensielle årsaker og virkninger. Stater spiller ulike roller i kampen mot korrupsjon, som regulator, eier av industri og som kunde. Det er således helt avgjørende at rolleforståelsen er korrekt, ikke minst i samspillet med forsvarsindustri, ulike organisasjoner og andre nasjoner, så vel bi- som multilateralt. Følgende eksisterer for å forbygge korrupsjon i forsvarssektoren: Retningslinjer til forebygging av korrupsjon og påvirkningshandel i forsvarssektoren gjennom Retningslinjer for anskaffelser i forsvarssektoren (RAF), Senter for integritet i forsvarssektoren fra 2012 og karantenebestemmelser i forsvarssektoren gjennom Instruks for personellforvaltning.

2.2.8 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Nærings- og fiskeridepartementet

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) har blant annet ansvar for anskaffelsesregelverket. Et formål med anskaffelsesloven er å bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte. I dette ligger å forhindre korrupsjon og kameraderi. Stortinget bekreftet viktigheten av dette formålet da de i januar 2026 vedtok at anskaffelsesloven skal bidra til at det offentlige opptrer på en tillitvekkende måte. I tillegg til at alminnelige habilitetsregler gjelder, stiller anskaffelsesregelverket blant annet krav om at det som hovedregel må gjennomføres konkurranse basert på objektive kriterier som er fastsatt på forhånd, og at begrunnelse for valg av vinner av konkurransen er offentlig.

I aksjeloven og annen selskapslovgivning er det bestemmelser som begrenser adgangen til å gi gaver og foreta andre ensidige verdioverføringer fra selskapet. Det er også habilitetsregler for styret og bestemmelser som regulerer avtaler mellom selskapet og dets aksjeeiere eller medlemmer av selskapets ledelse (nærstående avtaler). Blant annet skal styret i aksjeselskaper ved inngåelse av nærstående avtaler avgi en erklæring om at avtalen er i selskapets interesse, at det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte og verdien av det vederlaget selskapet skal motta, og at kravet til forsvarlig egenkapital og likviditet i aksjeloven vil være oppfylt. Slike bestemmelser har først og fremst til formål å beskytte selskapets kreditorer, minoritetsaksjeeiere, ansatte og andre berørte aktører mot tapping av selskapets midler. De kan også bidra til å redusere risikoen for korrupsjon.

Ny enhetsregisterlov og ny foretaksregisterlov har bestemmelser som gir Enhetsregisteret og Foretaksregisteret hjemmel til å overføre taushetsbelagt informasjon til andre offentlige myndigheter som de kan ha bruk for i sin virksomhet. Dette åpner for at registrene kan varsle politiet der de har mottatt informasjon som kan indikere at det foreligger korrupsjon. Bestemmelsene gir også mulighet for at Enhetsregisteret og Foretaksregisteret kan dele taushetsbelagte opplysninger med politiet, der politiet tar kontakt med registrene for å innhente opplysninger. Brønnøysundregistrene forvalter 17 registre for ni ulike departementer, herunder Enhetsregisteret, Foretaksregisteret, Løsøreregisteret, Konkursregisteret og Regnskapsregisteret. Brønnøysundregistrene har ikke egen tilsynsmyndighet som sådan, men tilrettelegger for andre aktørers kontroll gjennom registrering og tilgjengeliggjøring av data.

Staten har stilt forventninger til selskapene hvor staten er eier. Staten forventer at selskaper hvor staten er eier arbeider systematisk for å forebygge økonomisk kriminalitet som korrupsjon og hvitvasking i egen virksomhet og i leverandørkjeden, jfr. Eierskapsmeldingen Meld. St. 6 (2022–2023) Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap. Dette forutsetter at selskapet har gode og oppdaterte antikorrupsjonsprogrammer som er forankret i styret og er tilpasset risikoen i egen virksomhet og hos leverandører og andre forretningsforbindelser. Staten som eier følger opp forventningene knyttet til antikorrupsjon i tråd med Eierskapsmeldingen og prinsippene for god eierutøvelse forankret i Eierskapsmeldingen. Staten som eier har også bidratt inn i OECDs arbeid med OECDs retningslinjer for antikorrupsjon og integritet i statseide selskaper.

2.2.9 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Helse- og omsorgsdepartementet

For de regionale helseforetakene og helseforetakene inngår arbeidet med anti-korrupsjon i spesialisthelsetjenestens rammeverk for samfunnsansvar, og helseforetakene har etablert egne antikorrupsjonsprogram. Spesialisthelsetjenestens rammeverk for samfunnsansvar tydeliggjør at helseforetakene skal ha retningslinjer, systemer og tiltak for å hindre korrupsjon, og at det skal arbeides systematisk med forebygging av misligheter og korrupsjon, herunder gjennom risikovurderinger, kontrolltiltak, opplæring og velfungerende varslingsordninger.

2.2.10 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Samferdselsdepartementet

I tillegg til å ha generelle retningslinjer om habilitet, samt Retningslinjer for Habilitetsregisteret og eierinteresser, har Statens vegvesen anskaffet og etablert et habilitetsregister, som skal sikre åpenhet og forhindre inhabilitet og interessekonflikt. Omtrent 1000 av etatens om lag 5000 ansatte er registrert i registeret. Ansatte som er en del av anskaffelsesprosesser skal underskrive en egenerklæring om eierinteresser og verv for hver anskaffelse. Anskaffelsesmiljøet i etaten er i gang med anskaffelse av et verktøy for hele anskaffeskjeden, som vil inkludere funksjonalitet for slike egenerklæringer.

Statens vegvesen har i flere år hatt en egen krim-enhet som jobber med å styrke arbeidet med å forebygge, dokumentere og avdekke useriøs og kriminell aktivitet innenfor Statens vegvesens samfunnsoppdrag. Enheten besitter etterretnings-, utrednings- og analysekompetanse og er knyttingspunkter til fagavdelingene i etaten,

eksternt til a-krimssamarbeidet med flere. Enheten følger opp og utreder useriøs og kriminell aktivitet, samt er en pådriver for avdekking og forebygging.

Jernbanedirektoratet har et antikorrupsjonsprogram som skal forebygge og håndtere korrupsjon og misligheter. Som markedsovervåker har Statens jernbanetilsyn spesifikke regler om uavhengighet og karantene, blant annet om organisering, inkludert at etaten skal bemannes og forvaltes på en måte som sikrer uavhengighet. Det stilles strengere krav til habilitet og uavhengighet enn i forvaltningsloven. Personer med ansvar for Markedsovervåkningsorganets vedtak vil ha karantene på ett år ved overgang til virksomheter det føres tilsyn med.

2.2.11 Korrupsjonsforebyggende tiltak i regi av Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Arbeids- og inkluderingsdepartementet har blant annet ansvaret for arbeidsmiljølovens regler om varsling som slår fast at arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold slik som myndighetsmisbruk, korrupsjon og annen økonomisk kriminalitet. Arbeidsmiljøloven har også regler om arbeidstakers fremgangsmåte ved varsling, arbeidsgivers aktivitetsplikt etter å ha mottatt et varsel og plikt til å utarbeide rutiner for varsling, samt forbud mot gjengjeldelse etter varsling.

2.3 Nærmere om Høivik-utredningen

Som nevnt over leverte Knut Høivik «*Utredning om foretaksstraff og korrupsjon*» i 2021, og høring ble gjennomført samme år. Saken er under behandling i JD. Utredningen inkluderer et kapittel benevnt som «*Skisse til andre tiltak for å bekjempe korrupsjon*», der det gis en overordnet fremstilling av hvordan det kan etableres regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid i større selskaper. I denne utredningen viser Høivik til at det er en helt avgjørende forutsetning for en slik antikorrupsjonslovgivning at det opprettes et spisskompetent tilsynsorgan som har ansvar for å føre tilsyn og kontroll med at kravene til antikorrupsjonsarbeid oppfylles. Han viser også til at et antikorrupsjonstilsyn vil kunne kombineres med tilsyn av pliktene etter hvitvaskingsloven som i dag ligger til Finanstilsynet, og at dette vil kreve oppbygging av kompetanse innen antikorrupsjonsarbeid.

I tillegg til å føre tilsyn med regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid, kan et slikt antikorrupsjonstilsyn ifølge utredningen også kunne ha to andre viktige funksjoner: Det ene er å gi veiledning og gjennom dialog og samarbeid utarbeide retningslinjer for robuste antikorrupsjonsprogrammer både for virksomheter som er underlagt eventuelle regulatoriske krav, men også andre virksomheter, og det andre er at organet vil kunne ta ansvar for oppfølging av vilkår om antikorrupsjonstiltak eller tilsyn som fastsettes i forelegg eller dom mot foretak, for eksempel ved (delvis) betinget bot, eller en straffutmålingsutsettelse.

I forlengelsen av anbefalingen om regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid i store virksomheter, anbefaler Høivik også å vurdere å innføre et særskilt påbud om å forebygge korrupsjon i offentlig sektor, herunder innta et krav til forebygging av korrupsjon i kommunelovens kapittel 14.

3. Konklusjon

Som eksemplene overfor viser, har vi en lang rekke korrupsjonsforebyggende tiltak og kontrollmekanismer som bidrar til å opprettholde tillit og tilrettelegge for demokratisk kontroll med politikere og andre personer med tillitsverv, offentlig ansatte og med våre institusjoner. Ansvar for gjennomføring av de enkeltvise tiltakene ligger hos de forskjellige departementene, i tråd med deres sektoransvar.

Vi har også et svært kompetent fagmiljø for etterforskning og irretteføring av korrupsjon i Økokrim. Den nylige etableringen av antikorrupsjonsenheten i Økokrim etter min mening et substansielt tilskudd til arbeidet med forebygging og bekjempelse av korrupsjon. Økokrim har den seneste tiden tatt ut siktelsler og tiltale i flere saker om korrupsjon knyttet til høytstående offentlig ansatte og personer med tillitsverv i privat og offentlig sektor. Dette viser etter min mening at systemet fungerer etter hensikten, og jeg har tillit til at disse sakene vil bli håndtert på en god måte i tråd med våre rettsstatsprinsipper.

Når det gjelder opprettelse av et eventuelt nytt antikorrupsjonsorgan, mener jeg at dette må vurderes nøyer, og at tiden ikke er moden for å sette ned et utvalg nå. Forslagsstillerne viser både til den franske etaten, med mandat som omfatter etikk og integritetskontroll med offentlig ansatte og politikere; samt til Høivik-utredningen, hvor det foreslås innføring av korrupsjonsforebyggende regler for større virksomheter, og eventuelt også statlige etater og kommunal sektor. Dette er meget forskjellige måter å innrette og organisere det korrupsjonsforebyggende arbeidet på.

I likhet med forslagsstillerne er jeg opptatt av at tiltak, herunder et eventuelt norsk antikorrupsjonsorgan, må være tilpasset norske forhold. Dersom et slikt forslag skal utredes, må det være basert på et konkret og dokumentert behov, samt en rimelig antakelse om at nye regler og et nytt organ er nødvendig for å styrke innsatsen. De prosessene som nå pågår, herunder Stortingets uavhengige granskning av de norske koblingene til Jeffrey Epstein, Utenriksdepartementets interne granskning, samt Økokrims etterforskninger, vil etter hvert gi oss et bedre grunnlag for å vurdere om det er feil eller mangler ved våre systemer som bør utbedres, og om det er et behov for å opprette ny lovgivning og nye kontrollmekanismer, som for eksempel en antikorrupsjonsetat.

Med hilsen

Astri Aas-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur